

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

TIMELESS

Речник на изкувствата и културата

"The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

Речник на изкуството и културата

А. Понятия за изкуство и култура

Артистично/художествено изразяване

Установена структура, модел или схема, чрез която се оформя художествено произведение.

Достоверност

Качеството да бъдеш истински, реален.

Балетно изпълнение

Представяне на балетен танц пред публика.

Изградена среда

Обхваща всички аспекти на живота като обкръжаващите ни сгради, пътища, тротоари, мостове, транспортни, разпределителни и снабдителни системи (вода, електричество).

Колективна памет

Множество от лични спомени, обединени в едно цяло.

Общество/общност

Група от хора, които обитават дадена територия, имат сходни интереси, култура, образование, традиции и др.

Крафт (занаят)

Умение за ръчно изработване на предмет. Действие, което изисква физически и познавателни умения, както и културни, и социални познания.

Кулинарно културно наследство

Кулинарното културно наследство обхваща кулинарните традиции и ястия.

Културно изразяване (израз)

Изразяване на идеи или чувства, чрез употребата на думи, действия или артистични изяви, които да отразяват обществото.

Културна практика

Културната практика е проявата на култура или субкултура в традиционни или специфични случаи.

Културен туризъм

Културният туризъм е вид туризъм за хората, които имат желанието да опознаят културното наследство, както и бита на хората на различни места, традициите и самите жители. В миналото, единственият туризъм, който е съществувал, е бил точно този вид.

Културен турист

Човек, който предимно пътува по причини, свързани с културата и историята на дадена държава- например, за да посети фестивал, исторически забележителности, паметници и др.

Обичай

Действие или вярване, което съществува от много време.

Дигитално наследство

Дигиталното наследство се състои от компютърно базирани материали с трайна стойност, които трябва да бъдат запазени за бъдещите поколения.

Фестивал

Фестивали са събития, празненства, които се провеждат на различните географски точки и са с разнообразен характер. Съществува тясна връзка между фестивалите в тяхната местна среда.

Историческа памет

Плавен процес, в течение на който хората създават и постепенно натрупват конкретни разкази за исторически събития или периоди от историята, които понякога могат да отразяват настоящи събития.

Идентичност

Качествата, които различават човек или група от хора от останалите.

Език

Система за комуникиране, която се използва от дадена страна или общност.

Музей

Сграда или място, в което се излагат или съхраняват ценни и интересни предмети с исторически, научен, художествен или културен характер.

Естествена среда

Съвкупност от всички живи и неживи организми, естествено обитаващи дадена територия.

Представление/спектакъл

Спектакълът е действие на представяне на пиеса, концерт, танц или литературно четене.

Сценични изкуства

Сценичните изкуства могат да бъдат музикални, танцувални или драматични и се представят пред публика.

Сценичен артист, изпълнител

Артист, участващ в театрална постановка, в която се съчетават различните форми на изкуството (танц, театър, скулптура и др.)

Място

Местоположение или част от пространството, което има определена, специфична идентичност, значение и стойност.

Ритуал

Ритуалът е символична дейност, която се извършва по определен повод, с цел подобряване на комуникацията между хората. Начинът му на изпълнение, както и значението му са определени по традиция.

Опазване

Действие или процес, който подпомага опазването и съхранението на културното наследство.

Обект, обект на културното наследство

Място, където нещо значимо се е случило в миналото.

Материално културно наследство

Материалното културно наследство обхваща сгради, паметници, групи от сгради, които имат историческа, естетическа, научна, археологическа или антропологическа стойност.

Традиция (обичай)

Събития, събирания или обичаи, които се предават през поколенията и имат определена стойност за тях.

Предание (трансмисия)

Процесът на предаване на нещо от един човек или място на друго, от поколение на поколение.

Предаване на поколенията

Предаване на нещо от един човек или място на друг, от едни поколения на други.

Стойност/Значение/Ценност

Важността, стойността и използваемостта на нещо. Преценката на даден човек дали нещо е значимо в живота или не.

Б. Термини за изкуство и култура

(Всяка тема съдържа по два термина от всеки от партньорите. Всеки термин включва три раздела: 1)описание, 2)пример за употребата му в изречение и 3)свързани понятия от гореспоменатия списък.) Моля погледнете хитрините на Настрадаин Ходжа, под Тема 1, които са дадени като пример.

Тема 1: Устни традиции и изрази (сказания, легенди)

Белгия

Kinderdijk – дете от наводнението. Kinderdijk е легендата, която поверява, че бебе и котка били намерени да плават в детска люлка, след като градът бил наводнен. Котката пазела „спасителната им лодка“ от потъване и преобръщане и те останали единствените оцелели след ужасяващото бедствие.

Пример: Белгия е част от равнинните страни, които често се наводняват. Градът Kinderdijk е кръстен на мястото, където е изплувала детската люлка.

Свързани понятия: изградена среда, историческа памет, място

Звукова картина - Звуковият пейзаж е съвкупност всички характерни за дадено място звуци. Сформира се с помощта на всички заобикалящи ни звуци и шумове

Пример: Подобно на това как пейзажът обхваща гледките към заобикалящите ни пространства, звуковият пейзаж описва звуците, които могат да се чуят в околността. Всяко място си има свой уникален звуков пейзаж.

Свързани понятия: автентичност, идентичност

България

Сгледа (и сватуване)- събиране за оглеждане на булката; Проучването на момата, преди ръката ѝ да бъде поискана от самия момък или неговото семейство.

Пример: Кметът на града кани жени от цялата страна да се включат в събирането, тъй като е притеснен от намаляващото население в града. Организируют обедна среща, на която присъстват около 90 жени и повече от 50 мъже от местността, на възраст между 24 и 68 години,.

Свързани понятия: предание, език

Седянка – вечер, около седемкарския огън се събират млади хора (моми и ергени), на които им предстои женитба, за да се опознаят и да си поговорят.

Пример: Иван отива на седянка, заедно със своите приятели, като се надяват да открият подходящи за тях момичета, за които да се оженят.

Свързани понятия: предание, език

Латвия

Майско Набожно църковно пеене при крайпътните разпятия в Северна Латгалия. Хората се събират при разпятия и пеят в чест на Дева Мария. Това е важна част от културните традиции в северната част на Латгалия, както и навсякъде другаде в региона.

Пример: Според Mārtiņš Voiko (Мартинъш Бойко): “Въпреки усилията на окупационната съветска власт да изкорени тази традиция, като унищожи разпятия и забрани песнопенията, Майското Благодетство пеене продължи да съществува тайно, но с по-малка интензивност.

Свързани понятия: общност/общество, обичай, представление.

Латгалския език е отбелязан като местен, роден в документите за предишните латвийски мигранти от Витебската губерния на Руската империя и техните потомци в Съюза на съветските социалистически републики. Днес, мнението относно латгалския като национален език също бе наложено.

Пример: 8.8% от популацията на Латвия използват латгалския език ежедневно. Младите хора си общуват на латгалски дори в социалните мрежи.

Свързани понятия: общност/общество, идентичност, език

Словения

“Nehaj mi solit pamet” е идиом, който означава „не ме поучавайте, не ми заповядвайте “. Съществуват много фрази и идиоми на словенски, които не могат да се преведат точно на друг език (напр. английски).

Пример: “Nehaj mi solit pamet” скоро бе употребено в Туитър от един от политиците на страната. Той го преведе на английски като “Stop salting my mind” („Спрете да ми солите ума.“)

Свързани понятия: език, традиция

Двойственост - Словенският език има специално множествено число, „двойственост“, което се използва за двама човеци или два предмета. Най-често се среща в Североизточна Словения, както и в някои диалекти. Двойствеността постепенно изчезва от днешните индоевропейски езици, като оставя само формата за множествено число. Специфичната за страната

граматична форма е позната в сорбския, словенския език и др. Съвременният официален Арабски език също е запазил тази форма.

Пример: Двойствеността е изключително практична, когато двойка иска да бъде определена като такава. „В клуба за писалки много млади двойки са се сформирали; „ние двамата“ мислим, „ние“ решихме...”

Свързани понятия: език, стойност/значение, автентичност

Испания

„**Tener duende**“ - Това е една от испанските думи, които са служили само за описването на фантастични духове, които обитавали някои къщи. Днес значението ѝ се е изменило и се използва в смисъла на тайнствения чар на някои художествени прояви.

Пример: Тайната за успеха на шоуто на Фламенкото се крие в "duende" на танцьорите.

Свързани понятия: предание, език

„**Ponerse de mala leche**“ - Тази фраза най-често се използва при описанието на някого, който е с избухлив нрав. Човек се счита за такъв, когато е сприхав и няма чувство за хумор.

Пример: Майката на Хуан беше много разстроена, когато той счупи телевизора.

Свързани понятия: предание, език

Турция

Хитрините на Настрадин Ходжа: Настрадин Ходжа е известен сатирик, живял през 13ти век на територията на днешна Турция. Познат е със своята фикра, което е събирателно за хумористични и поучителни истории, с кратки и сбити разкази. (Съгласувано с речника на институцията за турски език.)

Пример: Селяните наблюдават Настрадин Ходжа, който подквасва езерото с кисело мляко. Питат го „Какво правиш, Ходжа?“ Той им отвръща, че подквасва езерото, а те казват, че трябва да е луд, за да го прави. Той им отвръща: „А какво ако се получи?“

Свързани понятия: предание, език, стойност/значение

Приказките „Keloğlan“ (Келоглан) - Келоглан е един от най-известните герои в турските приказки и е известен със своята плешива глава, интелигентност и

хитрост. Историите за него са едни от най-често срещаните в турската и Алтайската митология.

Пример: Келоглан обикновено побеждава враговете си със своя хумор, интелигентност и бърза съобразителност. По този начин успява да преодолее всички предизвикателства и да оцелява, като остава непокътнат. Затова, в края на всяка приказка той става онзи, който успява да постигне целите и желанията си.

Свързани понятия: предание, език, стойност/значение

Тема 2: Сценични изкуства

Белгия

„*Romans du boin roi Alixandre*“ (Романс за Александър): Тази история се базира на куклените представления, които са съществували преди познатите ни документираны исторически данни.

Пример: най-старите съществували представители на „Romans du Bois roi Alexandre“ са изработвали кабинка за кукли и две миниатюрни фигурки. Самите представления са изнасяни от пътуващи шоумени на фестивали, панаири или пазари.

Свързани понятия: културно изразяване, фестивал

Език на подсвиркването/свирукането

Езиците на подсвиркване/свирукане почти винаги произлизат от култури, които населяват груб планински терен или гъсти гори, тъй като свирукането се разпространява много по-надалеч от звука на обикновената членоразделна реч.

Пример: Характерните езици се използват като средство за комуникация, предимно от овчари в повечето части на света. Това им позволява да си общуват на големи разстояния.

Свързани понятия: език, идентичност

България

Нестинари - в страната, нестинарите най-често изпълняват танца си върху разпалената жаравя в навечерието на празника в чест на Св.Св. Константин и Елена, който се отбелязва на 3ти юни, по стар стил. Подготовката на жаравя за танцорите започва от сутринта. Огънят трябва да бъде разпределен равномерно в кръг, за да може всички присъстващи да се насладят на изпълнението на обреда.

Пример: Туристите нямат търпение да гледат свещения танц на нестинарите.

Свързани понятия: културна практика, идентичност, представление, стойност/значение

Музика от гайда: съпровождаща музика, звучаща по време на изпълнението на хора, които се вият в кръг, движат се в права или в криволичетеща линия.

Пример: Цялото село се е събрало, за да я слуша.

Свързани понятия: предание, език

Латвия

Изпълнение на латвийска мелодична цитра- през последните десетилетия на XIX век е започнала изработката нов необичаен инструмент. Той е присъединен към групата на цитрата, тъй като неговата конструкция е заимствана от този инструмент. Едни от най-старите традиции са изработване на инструменти от дървен материал, както и представления, в които двама човека си обявяват музикално съревнование („бойна игра“).

Пример: Традициите на „бойната игра“ с цитра са важна част от традиционната култура.

Свързани понятия: артистично изразяване, предание

Пеене с полутон (“pussbolss”) в Абрене - “Двуглас” е специфична техника на многоезично пеене, традиционно свързвана със северната латгалска община, граничеща с Русия – а именно бившата област Абрене.

Пример: Пеенето "pussbolss" е оцеляло и все още се практикува, благодарение на етнографските ансамбли.

Свързани понятия: общество/общност, идентичност, представление/спектакъл

Словения

Изкуството на свиренето на „тамбурица“ (тамбура) - Тамбурата е традиционен народен инструмент. Появила се е на територията на днешна Словения от Персия преди повече от хиляда години. Инструментът предимно се използва в югоизточната част на страната и с него се изпълнява авторова музика.

Пример: „Много млади хора са ентузиазирани да свирят на тамбурица и да участват в състезания“.

Свързани понятия: предание, ценност/значение/стойност, автентичност

Балетни, певчески, музикални и оперни представления в Любляна: След края на Втората световна война, всяка вечер в Любляна, запалени фенове-студенти очаквали пред Националната опера балерините и балетистите, както и певците, за да ги аплодират и да им подарят цветя. Всички те обикновено оставали да разговарят и обсъждат музиката, както и други сценични изкуства до късните часове на нощта.

Пример: Всяка вечер балерини и други изпълнители от Националната опера, която се намира в съседство, идвали в Клуба на културните работници („Клуба за писалки“) за по пиене и разговор с останалите.

Свързани понятия: сценични изкуства, артистично изразяване, обичай

Испания

Танц „La Jota“: „джота/йота“ са традиционни танц и песен, които се изпълняват в цяла Испания. Различава се във всеки регион. Провежда се в Арагон, Кастилия ла Манча, Леон, Валенсия, Майорка, Навара, Ла Риоха, Кантабрия, Астурия, Галисия, Естремадура, Андалусия, Мурсия, Страната на баските, Каталония и Канарските острови. Танцува се с кастанети и танцьорите са облечени в традиционни костюми. В северните региони на Испания, като Арагон, Ла Риоха и Навара, се провеждат състезания и турнири по „jotas del Ebro“.

Пример: Момичетата се събраха на площада „дел Пилар“, за да изпеят „джота/йота“ пред публиката.

Свързани понятия: културна практика, идентичност, представление, ценност/значение/стойност

„La chirigota“: „Чиригота“ е хорова песен, която се изпълнява в група. Песните могат да се пеят на улицата, по време на карнавал. Те са речитативни музикални съчетания и монолози, които имат много прости музикални форми като Пасо добре, румба, джота (йота) и др. Текстовете им са местни и обхващат теми като пресата (журналистиката), политиката, войната и др. Провеждат се и състезания, в които се награждават участниците с най-добри костюми, гласови способности и текст. Основната цел на Чиригота е да накара публиката да се смее на начина, по който са написани текстовете.

Пример: Групата „Los Enteraos“ („Знаещите“) спечелиха състезанието по „Чиригота“ по време на последния карнавал в Кадис.

Свързани понятия: културна практика, идентичност, представление, ценност/значение/стойност

Турция

Танцът Зейбек: Зейбек е вид традиционен танц, кръстен на турските зейбеци, които са имали ключова роля в защитата на страната от нахлуващите в нея сили след Първата световна война и войната за независимост на Турция. Това е най-популярният танц в западната част на страната. Танцува се от жени и мъже, обикновено по двойки, за да се предаде строгия кодекс на честта и храбростта на зейбеклер.

Пример: Булката и младоженецът изпълняват Зейбек като свой пръв танц на сватбената си церемония.

Свързани понятия: културна практика, идентичност, представление, ценност/значение/ стойност

“Orta Oyunu” - това е импровизирана пиеса, която включва музика, песни и танци и се изпълнява сред публика, без да се основава на някакъв сценарий. Забавните истории включват главните герои Карагьоз и Хадживат. Също така, „Meddahlik“ е характерна театрална форма, която представлява изпълнението на постановка от един разказвач, наречен медда. Практикува се на територията на цялата страна, както и в турско-говорящите държави. От историческа гледна точка, се очаква меддите да просветляват, образоват и забавляват.

Пример: „Orta Oyunu“ обикновено се изпълнява по време на празника Рамадан с цел да образова и забавлява едновременно.

Свързани понятия: културна практика, сценичен артист, език, идентичност, автентичност

Тема 3: Социални практики, ритуали и празнични събития (празници)

Белгия

Свещена кръв: това е алтернативен термин за кръвта на Христос и се отнася до базиликата на Светата кръв, църква в Брюж (Брюге).

Пример: Църковното шествие на Светата кръв се провежда всяка пролет, когато между 30 000 и 45 000 зрители се събират в сърцето на белгийския град, за да го гледат на Възнесение Господне, четиридесет дни след Великден.

Свързани понятия: културна практика, културен туризъм, ритуал

Карнавалът „De Binche“: това е възможно най-традиционния фестивал в Белгия, честването на който започва в далечния XIV век. Продължителността му е три дни. По улиците, покрити с конфети, дефилират клоуни (арлекини), селяни и мимове

(пьероти). Фестивалът е тясно свързан с Великденските пости и католическите Великденски празници.

Пример: Счита се, че карнавалът е свързан с парада, организиран от унгарската кралица Мария за нейния брат Чарлз Куинт през 1549г. Благодарение на своята оригиналност и продължителност на традицията, фестивалът бива определен като „Шедьовър на устното и нематериалното наследство на човечеството“ от ЮНЕСКО през 2003 г.

Свързани понятия: културен туризъм, фестивал, ритуал

България

Фестивалът на розата: За пръв път фестивалът се провежда през 1903г. от местните жители на Казанлък, като бива посветен на красотата и благотворителността. Отглеждането на розите, както и розовата индустрия се предават от поколение на поколение на предприемчиви хора от долината. Всяка година, местната общност организира ежегодния Фестивал на розата през първия уикенд от месец юни.

Пример: Фестивалът на розата привлича чужденци от всички краища на света.

Свързани понятия: културна практика, представление, сценичен артист, идентичност, автентичност

Йордановден: На този ден младите и неженени българи се потапят в ледените води на реката, за да отмият греховете си. Богоявление (Йордановден) е един от най-големите християнски празници в страната. Както традицията повелява, на този ден хората се събират около най-близката река, в която свещеникът хвърля кръст. Според вярванията, този, който пръв успее да извади кръста от водата, ще бъде щастлив и заможен през цялата година,

Пример: На Йордановден източноправославните християни отбелязват кръщението на Иисус Христос в река Йордан.

Свързани понятия: културна практика, идентичност, представление, ценност/стойност/значение

Латвия

Латвийска игра на карти- Zolīte: В страната, играчите на „zolite“ са предимно местни хора, но се наблюдава практикуването на играта и от представители на различни националности. Играчите играят от ранно детство до старини, като те могат да бъдат и студенти, и известни хора.

Пример: „Zolite“ е игра на ума, която изисква много мислене и има различни правила и подходи, в сравнение с всяка друга игра на карти.

Свързани понятия: общност/общество, предание

Традиционен православен сватбен ритуал в енорията на община Педедзе: В исторически план, православната църква в Педедзе е включвала не само етнически руснаци и Сету, но и голям брой латвийски семейства. В резултат на това, в този район се появили уникални сватбени ритуали, заедно с редица други обичаи.

Пример: Днес православните сватбени обичаи вълнуват не само жителите на общината, но и тези, които са живели тук преди, както и всички, които някога са участвали в подобен сватбен обред.

Свързани понятия: общност/общество, идентичност, място

Словения

„Pohod- Pot ob žici“ (Кръговата пътека, обикаляща около Любляна): Ежегодно спортно събитие, в памет на героиствата на жителите на града, по време на италианската окупация от периода на Втората световна война.

Пример: В началото на месец май, всички поколения се събират за традиционната разходка около Любляна.

Свързани понятия: ритуал, традиция, обичай, историческа памет

Триглав - планина в Словения, висока цели 2864 метра. Най- високият връх на Юлианските Алпи е от изключително значение за словенците, защото за тях той бди над страната и народа. През XIX век, словенският общински свещеник- Якоб Аляж- се противопоставя на опита за германизация на местните хора. Високо в планината, той построява кула, която бива наречена „Аляжев столп“.

Пример: Задължителен ритуал за словенците е да изкачат Триглав поне веднъж в живота си.

Свързани понятия: традиция, ритуал (обичай)

Испания

Коледния дънер: Това е герой от каталонската митология. В дните преди Коледа, децата в семейството трябва да се грижат за трикракото дънерче, като го хранят с плодове или сладкиши и се стараят да е на топло място, за да може да "изходи" подаръци за тях на Бъдни вечер или Коледа. На 24ти декември, семейството се събира около него и започва да пее песни, докато го удря с тънки пръчици. Откритата част на дънера (лицето му), извън одеялото обикновено е с нарисувана усмивка и шапчица на главата.

Пример: Децата спазват традицията да хранят и да се грижат за дънерчето ("tió") в дните преди Коледа.

Свързани понятия: обичай, културна практика, стойност/значение/ценност

Разядки („Tapas“): това са предястия, които се сервират по ресторантите или баровете в Испания. Самата консумация на разядки се нарича по специфичен начин- "tapeo" (тапео) или "ir de tapas" (за тапас). В много места, през уикендите е нормално да се поръчват такива предястия за обяд или за вечеря, колкото да има „нещо за хапване“. Също така е обичайно да се приготвят от „tapas-ите“ за някои събития или заседания, а в градовете из страната дори се провеждат състезания за най-добра разядка.

Пример: Вчера излязохме за тапаси с приятели, които останаха много доволни. След това не вечеряхме, защото вече бяхме сити.

Свързани понятия: обичай, културна практика, стойност/значение/ценност

Турция

Нощ на къната: традиционно се провежда в деня преди сватбата, в къщата на булката. Близки роднини и приятели на младоженците се събират и празнуват вечерта на къната. Булката обикновено е облечена в традиционна червена рокля, а церемонията започва, когато тя се настани на стол в центъра на стаята. Приятелите ѝ започват да обикалят около нея и да пеят тъжни и докосващи сърцето балади, докато я рисуват с къна, като ѝ напомнят, че съвсем скоро ще напусне родителите си. Целта на този ритуал е булката да се разплаче. Дланите на ръцете ѝ трябва да бъдат изрисувани с къната, а останалият материал се разпределя между гостите. След това се сервират освежителни напитки и близките на младоженците продължават да се забавляват с песни и танци до късните часове на нощта.

Пример: Спомням си колко препълнено с хора беше, когато отбелязвахме вечерта на къната за сестра ми. Залата бе претъпкана с хора, които пееха и танцуваха цяла вечер. Няколко пъти ми се наложи да изляза, за да си поема свеж въздух.

Свързани понятия: обичай, културна практика, стойност/значение/ценност

Фестивалът „Bağbozumu“: това е фестивал, който отбелязва събирането на реколтата от лозята, възхвалява труда и приветства смяната на сезонните времена. (Съгласувано с речника на Институтцията за турски език).

Пример: Фестивалът „Bağbozumu“ се проведе в Юргюп (Ürgüp) миналата година. Градът е известен с вековните си лозя, а празникът продължи 3 дни и 3 нощи.

Свързани понятия: културна практика, кулинарно културно наследство, културен туризъм, естествена среда

Тема 4: Познания и практики относно природата и Вселената

Белгия

Фестивал на природата („La Nature Festival“): този фестивал се сгушва сред природата на Ардените и представлява многообразие от музикални концерти, художествени инсталации и семинари за благосъстояние. Една от основните ценности на фестивала е отдаването на почит към околната среда. Всяка година хората се стараят да показват уважението си към природата, да използват повече устойчиви практики и да събират разделно отпадъците си.

Пример: Тазгодишният фестивал „La Nature 2022“ предлага иновативна музикална програма, включваща артисти с отдаденост на звука и визията. Артистичният и интуитивният потенциал се изследват чрез танца, движения на тялото, медитация, какаови ритуали, вътрешни практики на предците и др.

Свързани понятия: културен туризъм, фестивал, естествена среда, сценични изкуства, място

Белгийски полдери: изкуствени парчета земя, простиращи се върху площи, които са били част от море или са били наводнени. Обикновено са с ниска надморска височина (под морското равнище) и се състоят от блата, естуари на реки, езера и крайбрежни зони. Излишната вода от тези площи се отстранява с помощта на конструкции от помпи, които преди били задвижвани от вятърни мелници, а днес помпите са електрически. Дренажът (пресушаването) на полдерите се случва с помощта на мрежа от канали и изкуствени езера. Земята са добре поддържани и се превръщат в уникални райони на рекултивирана земя с много богата почва и обширни пространства, насадени със земеделски култури.

Пример: Проектът „Hedwige-Prosperpolders“ е част от интегрирания план във Фландрия за укрепване на дигите и кейовите стени за защита на територията по дължината на устието на река Шелда, както и басейна нагоре по течението,

който служи срещу наводнения. Като част от проекта някои ниско разположени зони с рекултивирана земя се отварят сезонно, за да намалят риска от наводнения и възстановяването на естествените зони на устията на реките.

Свързани понятия: изградена среда, идентичност, естествена среда, място

България

Свети Георги – 6 май е пролетен празник, известен в България като Гергьовден. Освен това, тогава се чества и националният „Ден на храбростта и на Българската армия“. Нарича се и „Празник на овчаря“. На този ден празнува църквата, заедно с всички хора, носещи името на Свети Георги Победоносец. В българския народен календар, Гергьовден е един от почитаните празници. Свързва се с много обичаи за здраве и плодородие за хората, животните и почвата. В ранното утро на празника, преди да пропеят петлите, хората отиват на някоя ливада или поляна, за да се „окъпят“ в утринната роса, тъй като народното вярване твърди, че по това време на годината всичко е повито с „блага роса“, и който се докосне до нея ще бъде здрав през останалата част от годината. Тя се смята за лечебна и безплодните жени също се къпят в нея, с надеждата да станат плодови. Освен в росата, на този ден се практикува и обредното къпане в реки и извори. Друг ритуал, свързан с росата е събирането и носенето ѝ у дома, защото се смята, че тя има мощна лековита сила.

Пример: Както легендата разказва, Св. Георги е бил християнски мъченик, побеждаващ дракони; истински юнак според средновековните представи.

Свързани понятия: културна практика, идентичност, представление, ценност/стойност/значение

Трифон Зарезан – празник на виното. 14ти февруари е световно известен като Свети Валентин. Въпреки това, този ден има и друго значение в България- познат е и като Трифон Зарезан (Трифонов ден)- покровител на лозарите и винопроизводителите. Има няколко легенди, свързани с него и производството на вино. Първата и най-популярна разказва, че Трифон започва да се почита като покровител на виното и лозарите, тъй като той самия е бил лозар и е живял там, от където се вярва, че произхожда лозовото растение (лозата).

Пример: Нека пием за здраве на Трифонов ден!

Свързани понятия: културна практика, идентичност, представление, ценност/стойност/значение

Кисело мляко - Българското кисело мляко е най-широко познатия вид кисело мляко (известно като йогурт) в света и е една от причините, които карат

българите да се гордеят, с това, че са такива. То е изключително откритие и наследство за тях, което датира от много векове назад. С леко кисел вкус, киселото мляко несъмнено е един от най-добрите и полезни млечни продукти, които днес съществуват и се предлагат на потребителите. Западният свят го нарича български йогурт, но официалното му име е „кисело мляко“. Както и да го наречете, този невероятен пробиотичен продукт има безупречен произход – вярва се, че е известен от поне 4 000 години. Уникалността на киселото мляко се крие в особеностите на климата на района и изключително специфичния начин на приготвяне – чрез комбинация от двата щам: *Lactobacillus Bulgaricus* и *Streptococcus Thermophilus*. Бактерията *Streptococcus Thermophilus* започва да действа първа и подготвя перфектната среда за *Lactobacillus Bulgaricus*, която от своя страна започва да се размножава и бавно превръща млякото в кисело мляко.

Пример: Включването на киселото мляко към ежедневието ви режим за хранене подпомага за постигането на добре балансирано хранене.

Свързани понятия: кулинарно културно наследство

Латвия

Лятно слънцестоене - по-известно за латвийците като “Jāņi”, е един от най-любимите за тях празници през годината. Възниква като древен празник на плодородието, който се е отбелязвал след засяване на реколтата и преди събирането ѝ. Латвийците пеят, танцуват, ядат и се веселят по време на празника.

Пример: Хората палят огньове, прескачат ги и празнуват до зори. Влюбените двойки се отделят от тълпата, за да търсят „цветето на папратта“, за което се вярва, че цъфти само в тази нощ.

Свързани понятия: автентичност, обичай

Пъзели (puzurī) и справянето с тях/решаването им - “Puzurī” е най-популярното наименование на традиционните латвийски декоративни методи. Останалите имена обикновено представляват различен вид пъзел със специфичен начин за решаване.

Пример: “Puzurī” е съставен от няколко части, които трябва да се наредят така, че да пасват една с друга. Може да бъде с четири-шест или осем-ъгълна форма (на кристал).

Свързани понятия: предание

Словения

Фестивал на лавандулата - Словенският Краст и Прованса във Франция си приличат: климатът им е подобен и предлага възможно най-благоприятните условия за отглеждането на лавандула. Това прекрасно растение има

успокояващ ефект и е подходящо за лечение на леки рани и изгаряния. Също така, намира своето приложение и в кухнята.

Пример: Лавандулата се бере през този месец.

Свързани понятия: естествена среда, фестивал

Пахорски сладък омлет - Човекът, измислил това традиционно ястие е Вили Речич, който с напускането на Раденци (известен словенски спа център), иска да предложи на посетителите на хълмовете на Похорие някакво ново ястие.

Пример: Пахорският омлет винаги се приготвя за един или двама човека, като големината му никога не се променя.

Свързани понятия: кулинарно културно наследство, традиция, предание, идентичност

Испания

Преселването – вид движение, който се изразява в постоянно преместване и адаптиране към променящата се обстановка и условия. Селищата, както и основните убежища са предварително определени.

Пример: Овчарите, които отглеждат стадата си в планините, се подготвят за преселването през зимата.

Свързани понятия: предание, автентичност

Сиеста - обичай, който се изразява в отпочиването за няколко минути или часа, след хранене, последвано от кратка дрямка, за да може човек да събере сили и енергия за остатъка от деня или да издържи буден цяла нощ.

Пример: Преди да тръгна за работа обичам да си подремна след като съм обядвал.

Свързани понятия: кулинарно културно наследство, предание, автентичност

Турция

Лечител - това е човек, който лекува другите, страдащи от разни заболявания. Някои лечители използват специални билки в практиките си, а други изричат молитви и помагат на пациентите си чрез религиозните вярвания. Смята се, че лечителските способности се предават наследствено в семействата от по-възрастните към по-младите.

Пример: Винаги съм вярвала в съвременната медицина, но нито едно лекарство не успя да ми помогне да излекувам раните по кожата си. Баба ми ме заведе при лечител и за мое огромно щастие, мехлемът, който той ми приготви, излекува всичките ми рани.

Свързани понятия: предание, идентичност, културна практика

Супа Тархана - приготвя се със смес от пшенично брашно, пълномаслено кисело мляко, червен пипер, лук, домати и мента. Трябва да ферментира най-малко 21 дни, след което се слага върху чиста кърпа на сянка и периодически започва да променя размера си (смалява се). Супата се приготвя с изсушената тархана и е изключително хранителна, тъй като съставките ѝ са много богати на витамини и минерали. Вярва се, че предпазва хората от болести, особено ако се консумира през зимата.

Пример: Баба ми, която живее в малко селце в Ушак, знае колко много обичам супа Тархана. Всеки път, когато ѝ ходим на гости, тя приготвя за цялото семейство и за да ме зарадва.

Свързани понятия: кулинарно културно наследство, предание, автентичност

Тема 5: Традиционни занаяти

Белгия

Изработка на дантела – жените в Белгия, особено в северната част на Фландрия, са изработвали дантела на вретено от векове. Много различни видове дантели се изработвали в страната. През 1800г., според легендите, 150 000 жени изкарвали прехраната си с вретената и възглавничките си. Съвсем наскоро, монахини преподавали на момичетата в някои училища занаята за изработване на дантела, за да го съхранят и да ги научат на нещо, което би им било полезно и за спечелване на малко пари.

Пример: До началото на XX-ти век имало около 47 000 производители на дантела. Около 70% от тях работели в Брюж (Брюге), което довело до основаването на „Училище за изработване на дантела“ в града през 1911г. Възпитаниците му получавали образование освен за дантелите, така и за религията, аритметика, търговията и политическата икономика.

Свързани понятия: културна практика, занаят, традиция

Култура на бирата в Белгия – включва традициите от занаята за приготвяне на бира и е част от ежедневието и социалния живот на белгийците. Основава се на условията на околната среда, както и на многото начини за сваряване, методи за ферментиране, съставки (като май и др.) и естествените знания за процеса, които се предават в семействата и пивоварните през вековете.

Пример: Бирената култура в Белгия си проличава най-много от разнообразието от бира, което се предлага във всяка кръчма. Типичното меню включва поне половин дузина видове наливна бира и четири пъти повече видове в бутилка, като всички са различни. Някои кафенета за дегустация предлагат повече от 100 вида бира и над дузина наливна.

Свързани понятия: занаят, културен туризъм, естествена среда, традиция

България

Български носии с шевици - традиционните български шевици са уникални и съществуват от дълбока древност. В тях е била закодирана информация за човека, на когото са принадлежали- например дали е сгоден, какъв е социалния му статус, както и произхода му. Шевиците имали висока символична стойност и били използвани като средство за защита на тялото от зли заклинания и създания. Хората вярвали, че при изрязването на част от бродерията на нечия дреха се прокарва пътека за злите духове и човекът става уязвим пред тях. Червеният цвят символизира майчината кръв и продължителността на живота и предпазва хората от „зли очи“ и уроки. Жълтото се свързва със слънцето, огънят и светлината. Зеленото е символ на вечния живот и Дървото на живота. Бялото разкрива чистотата, безупречната младост и божествената светлина.

Пример: Според древните вярвания, злото (болести, проклетия, „зли очи“, всякакви зли сили) може да поразии човек там, където тялото му не е защитено с дрехи. Те били считани за втора кожа, а шевиците имали предпазна функция и така човекът се чувствал защитен.

Свързани понятия: културна практика, сценичен артист?, идентичност, автентичност

Традиционна рисувана керамика (грънчарство) в Троян – както повечето древни култури, в България грънчарството е една от най-старите занаятчийски традиции. За никого не е изненада, че хората имат нужда от съдове за готвене или пренасяне на течности. Потеклото на българите тръгва от Бога на виното и веселбата-

Дионис, и затова керамичните съдове са изключително важни за културата им. Главният център на керамично производство е град Троян, а троянската рисувана керамика се счита за “традиционно” българско грънчарство.

Пример: Грънчарството е един от най-старите занаяти в света. Около 2 века след основаването на Българската държава на Балканите през 681г., изкусни грънчари от тогавашната столица Велики Преслав се прочули със своята декоративна керамика.

Свързани понятия: кулинарно културно наследство, предание, автентичност

Латвия

Занаят за изработка на бастуни в Сигулда - най-старият и характерен сувенир, който можете да си донесете от Сигулда е бастун. Местните майстори-занаятчии ги изработват със знания, придобити наследствено или чрез много учене и практикуване. В настоящия момент съществуват 11 местни жители от Сигулда и Кримулда, които притежават умения за изработването на характерните за местността бастуни.

Пример: Първоначално, пътуващите закупували бастуни за придвижване, за да улеснят пътя си по стръмното крайбрежие и опасните пътеки.

Свързани понятия: предание, гледка/място

Латвийски традиции и умения за плетене на традиционни ръкавици - за голяма част от латвийците, обичаят за плетене на ръкавици е започнал още „от люлката“. Тази традиция, умението за плетене на ръкавици в общността съществува главно благодарение на майсторите, които са придобили и усъвършенствали тънкостите на занаята в семейството- от майки или баби, в училище или самостоятелно са се обучили.

Пример: Етнографските ръкавици в музейните изложби са от XVIII век.

Свързани понятия: общност/общество, предание, артистично изразяване

Словения

Дървени изделия – културно наследство на Рибница - красиви и същевременно полезни неща могат да се изработят от естествени материали. Такива са дървените изделия в Рибница. Те са ръчно направени и представляват лъжици и съдове за готвене, клечки за зъби, кошници и др.

Пример: Има дървени изделия на всеки пазар в Словения.

Свързани понятия: естествена среда, традиция, автентичност, стойност/значение/ценност, културен туризъм

Изработване на дантела в Индрия - Индрия е провинциален град в Словения. Производството на дантела в града е започнало през XVII Век, когато занаятът е бил разпространен из Европа и Америка. По време на Първата световна война продажбите на дантела рязко намалели. Характерното за произведената в Индрия дантела е, че е била предназначена за хората от средната класа и не е била особено фина- на усет, а по-скоро грубовата.

Пример: Изработването на дантела вече не е толкова често срещано.

Свързани понятия: традиция, предание, автентичност, занаят

Испания

„Botijo“ - представлява съвременен декоративен елемент, изработен от пропусклива глина. Преди се е използвал като питателен съд, който е поддържал водата хладна. Формата му може да бъде различна, като най-широко разпространените съдове са с дръжка и две дупки- една за изливане на вода и друга за пълнене на съда. Най-стария „botijo“ е бил открит в провинцията Мурсия.

Пример: Преместихме се в къща, в която имаше няколко декоративни глинени кани и сложихме изкуствени цветя в тях.

Свързани понятия: традиция, предание, ценност/стойност/значение

„Abanico“ – испанско ветрило - предмет, с който да си правите вятър, изработен по специфичен начин: редица от няколко пръчици, свързани радиално (като лъчи с общо начало и различна посока) в една обща точка и покрити с украсено полукръгло парче плат, хартия или кожа. За да се използва, е необходимо да се хване в края, в който пръчките се обединяват, и да се размахва с ръка от едната страна на другата. Може да се сгъне (затвори) като съберете всички пръчки така, че парчето плат, хартия или кожа да се сгъне между първата и последната.

Пример: В горещите дни, хората използват ветрила, за да се разхладят и да направят дена си по- поносим.

Свързани понятия: традиция, предание, ценност/стойност/значение

Турция

Тъкане на килими - вид килим, без власинки, обикновено с много цветове и мотиви, изтъкан от ярина или вълна, който може да се окачи на стената, да се постели на земята, на кресло, диван и т.н. Шарките и мотивите, които се вплитат в килимите имат различни значения и могат да изразяват различни неща като чувства, социално положение, копнежи, желания, надежди, очаквания, сватбени мотиви (брак), движения, бедствия, тъга, щастие, притеснение, радост, любов и раздяла под формата на конкретни символи.

Пример: Жените в Ушак и Анталия вплитат сложни послания в изработените от тях килими.

Свързани понятия: представление, културна практика, ценност/стойност, автентичност, предание

Медникарство – изкуството да се изработват предмети от мед. Методът на щамповане се прилага за изработката на форми и мотиви върху медните съдове. Традиционната занаятчийска обработка на мед все още продължава да съществува и да се практикува в много градове в Анталия. Употребата на медни предмети в домакинската сфера е намаляла, затова сега предимно се изработват украшения от мед.

Пример: Газиантеп е изключително популярен със своето медникарство. В града има огромен пазар, където можете да откриете многообразие от медни украшения.

Свързани понятия: културна практика, артистично изразяване, предание

Тема 6: Други теми (идентичност на общността, обекти на културното наследство, лични истории и др.)

Белгия

Фламандски бегинажи - бегините били жени, посветили живота си на Бог, без да се оттеглят от света. През XIII век основали „бегинажи“, които били затворени общности, в които изпълнявали своите духовни и материални нужди.

Пример: Фламандските бегинажи са архитектурни ансамбли, съставени от къщи, църкви, помощни сгради и зелени пространства, с градски или селски произход. Построени са в специфичния културен стил на региона и напомнят на жителите за бегините, които са развили традициите си в Северозападна Европа през Средните векове.

Свързани понятия: изградена среда, общност/общество, историческа памет, място

Белгийски камбанарии – Има 33 Белгийски камбанарии, които са определени като обекти на културното наследство. Построени в сърцата на градските райони, високите им кули често се извисяват над главните площади. Камбанариите са съществени образи на градовете, поддържащи облика им от периода XI- XVII век.

Пример: Камбанарията е символ на силата на старейшините. С течение на вековете, те са имали влияние над градовете и гражданите и са били приемани като богатство за тях. Камбанариите представят римския, готическия, ренесансовия и бароковия стил на архитектурата. Те са значими и се свързват и с извоюването на гражданските свободи.

Свързани понятия: изградена среда, общност/общество, историческа памет, място

България

Панаир на песента - Панаирът в Рожен, на който музикантите представят своите невероятни умения, се провежда на всеки четири години. Символът на фестивала е оркестър „100 каба гайди“.

Пример: Националният фолклорен фестивал в Рожен е събитие, свързано с българския фолклор. Градът, в който се провежда е близо до Смолян, в Родопите, в южната част на страната.

Свързани понятия: културна практика, изпълнител, идентичност, автентичност, артистично изразяване, предание

Кристо – опаковане на сгради- Кристо Владимиров Явачев, известен като Кристо, е един от големите артисти за последните десетилетия. Той използва света като платно за рисуване. Някои от най-известните му проекти са: „L'Arc de Triomphe“- опаковането на Триумфалната арка в Париж; Лондонската мастаба, която бе временна скулптура в Хайд Парк, съставена от 7 506 варела, подредени хоризонтално върху плаваща платформа в езерото Сърпентайн. Творбата му плава върху понтон, съставен от 220 000 полиетиленови кубчета с висока плътност, покрити със 100 000 квадратни метра блестящ жълт плат, които плават по повърхността на водата.

Пример: Кристо и Жан-Клод бяха артисти, известни със своите обширни, необикновени и често мащабни творби и инсталации сред природата, които съдържат елементи, обвити в плат.

Свързани понятия: предание, идентичност, културна практика

Латвия

Традиционно културно пространство на Рукава – културното пространство привлича хора от латвийски или чужд произход, които са изследователи или просто любопитни пътешественици, със своето богато, необичайно културно наследство и традиции. Има си собствен език, сватбени традиции, фестивали и старинен начин за земеделска практика.

Пример: Miķelis Zvirbulis (Микелис Звирбулис), който е израснал в културното пространство на Рукава, е успял да събере цели 17 народни песни, които е чувал като дете.

Свързани понятия: общество/общност, идентичност, обект на културно наследство

Ливонското културно пространство - Балтийските финландци са живели в района на Латвия преди 1000 години и от тях група хора се отделили и се превърнали в тези, които днес познаваме като либийци/латвийци.

Пример: През последните векове ливонската общност се характеризира със силното си чувство за идентичност, желанието да бъде разпознавана, да изследва, да опознае и съхрани наследството си.

Свързани понятия: общество/общност, идентичност, обект на културно наследство

Словения

Засаждане на зърнени култури през зимата – В началото на месец декември, словенци засаждат семена от пшеница и ги оставят да поникнат до Коледа. Порастването на зърното в житен клас символизира на силата на живота.

Пример: Има много традиционни обичаи и ритуали, които се изпълняват по Коледа. Посетителите на клуба за писалки в Любляна често посаждали семена, въпреки че тези религиозни традиции не са били приети в социалните времена.

Свързани понятия: традиция, естествена среда, предание

Клубът за писалки е бил място за срещи на артисти, режисьори, визуални артисти, журналисти, политици и др. Станал е популярен, благодарение на Мики, съпругата му Оли и кучето им Були. Тук се родиха много идеи, договори и стратегии. Клубът беше собственост на Асоциацията на писателите.

Пример: Веднъж на маса във втората стая при Мики, вече сте „Някой“.

Свързани понятия: обект на културно наследство, изпълнител, колективна памет, идентичност

Испания

Начин на живот и култура на „gitanos”(ромите в Испания) – ромите са друга раса, живееща на територията на страната, чийто произход е неизвестен. Обикновено

припечелват, като продават метал за скрап или работят на пазара. Техните по-специфични характеристики като семейство и начин на говорене ги обуславят като отделно малцинство.

Пример: Сватбата на нашия приятел Хуан, който е с ромски произход, продължи около три дни.

Свързани понятия: обект на културно наследство, автентичност, историческа памет, място

„La Javierada en Navarra“ – поклонение пред Хавиер, Невара – традиция в испанската провинция Наваре, която включва поход от всички села и градове от местността до замъка на Хавиер.

Пример: Напуснахме селото в петък, в чест на празника, и пристигнахме в замъка на Хавиер в неделя- тъкмо на време за литургията.

Свързани понятия: обект на културно наследство, автентичност, историческа памет, място

Турция

„Yörük“ начин на живот и култура – думата „Yörük“ произлиза от турската дума "yürümek / да вървя". Хората с номадски начин на живот от Анталия и Румелия, които изкарвали прехраната си със селскостопански труд, били наричани по този начин (юрук). В зависимост от сезона те разпъвали своите палатки в равнините или платата в местностите. В днешно време повечето юруци са привикнали към напълно осигурения начин на живот. Въпреки това, те все още извършват някои от обичайните за тях рутини като приготвяне на кешкек, поставяне на палатки от кожи, плетене на килими и черги, както и организиране на панаири и някои шоу програми като борба с камили.

Пример: Седенето в палатка на юрук и яденето на кешкек, докато се наблюдава турнир по камилска борба е неповторимо преживяване.

Свързани понятия: общност/общество, идентичност, автентичност

Yeşilçam – по този начин се е наричало старото турско кино. Улицата „Yeşilçam“ в Истанбул бе средище за офисите на всички филмови продуцентски компании до 1980г. Всички техни филми били познати като „филми Yeşilçam“. На кратко, това бил Холивуд за турците. Тези филми, заснети с ограничен бюджет по време на икономическите трудности на Турция през 60-те и 70-те години на миналия век, предизвикали голям интерес у публиката и се превърнали в мили и свидни филми за хората.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

TIMELESS

Пример: Обичам да гледаме филми Yeşilçam, докато сме сгушени с децата на дивана през дългите и студени зимни вечери.

Свързани понятия: обект на културно наследство, автентичност, историческа памет, място.

"The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein."

